

Bij het opstellen van een snoeibestek staat de opdrachtgevende partij vaak voor uitdagingen. Momenteel wordt bij CROW gewerkt aan een update van het 'hoofdstuk bomen' binnen de RAW-systematiek, met het doel betere bestekken te krijgen. Boomzorg vroeg naar deze vernieuwing en vroeg enkele partijen: hoe stel je een goed snoeibestek op? En tegen welke problemen loopt de markt aan?

Auteur: Kelly Kuenen

Boombestek: Hoe steken we het aan de vork?

Hoe stel je een snoeibestek op? En hoe zet je het in de markt?

Het gebruik van een snoeibestek kan lonen, omdat het van tevoren de werkzaamheden, verwachtingen en kosten afkadert. Probleem is dat niet iedereen in staat is een gedegen bestektekst met de juiste beschrijving voor het onderhoud van bomen te schrijven. Anderzijds rijst bijvoorbeeld de vraag hoe je een eenmaal vormgegeven bestek het beste in de markt zet. 'Juist het combineren van deze twee punten vormt vaak een probleem', vertelt Herman Wevers, die met zijn bureau Alles over Groenbeheer gemeenten en provincies ondersteunt.

Aandachtspunten

Helemaal in het donker tasten bij het opstellen van een uitvraag is niet nodig. Er zijn initiatieven die houvast bieden, zoals de RAW-systematiek, het

Handboek Bomen van het Norminstituut Bomen of een combinatie van beide. Wevers schat dat in zo'n 98% van de bestekteksten gebruik wordt gemaakt van de RAW-richtlijnen. 'Maar zelfs met het gebruik hiervan wordt het opstellen en in de markt zetten soms onnodig moeilijk gemaakt; het kan veel eenvoudiger.' Klinkt goed, maar waar gaat het in de markt dan mis?

Ton den Dulk, groenbeheerder bij de gemeente Zwijndrecht, merkt dat de gemeente vaak nul op het rekest krijgt als er aanpassingen of extra handelingen moeten worden doorgevoerd, zodat alles buiten het bestek leidt tot discussie. 'Terwijl het eigenlijk niet om het bestek gaat. Het gaat erom wat er moet worden gedaan om het gewenste eindresultaat te bereiken.'

Zo'n discussie is bijna niet los te zien van de beschrijving in het bestek. In theorie zou je extra kosten of discussie kunnen ondervangen door alle werkzaamheden te beschrijven. Maar zo simpel is dat niet. 'Het is onmogelijk om alles dicht te leggen, helemaal wat betreft snoeiwerkzaamheden', vertelt Den Dulk. 'Het Handboek Bomen van het Norminstituut Bomen vormt een goede hulp voor de omschrijving, maar zelfs hier zit speling in. Er ontstaat altijd discussie, bijvoorbeeld omdat de aannemer vanuit zijn expertise dingen anders wil aanpakken. Dat is niet erg, zelfs wenselijk, maar kan wel voor onvoorziene kosten zorgen.' Boomtechnisch onderzoeks- en adviesbureau Tree-O-Logic begeleidt gemeenten bij het opstellen van bestekteksten. Volgens Bernard Flier, eigenaar van dit bureau, nemen gemeenten steeds vaker een

regierol aan. 'Kennis halen ze van buiten de organisatie om te komen tot het schrijven van een gedegen bestektekst, vooral als het gaat om de kwaliteit die ze verwachten. Opdrachtgevers denken vaak dit goed verwerkt te hebben, maar bij de uitvoering zie je dat het toch discussie oplevert.'

'De gekozen systematiek is ook geen strak keurslijf, maar een handvat', benadrukt Ronny Sprong, senior adviseur bij IPC Groene Ruimte. Juist daarin lijkt een van uitdagingen te schuilen. 'Er is ruimte voor de bestekschrijver om het werk goed dan wel slecht te beschrijven. De mogelijkheden om het gewenste resultaat te beschrijven, hangen tevens af van de vraag of de boombeheerder de boomgegevens voorhanden heeft. Hoe specifiek de beschikbare kwantitatieve en kwalitatieve informatie is, hoe specifiek het bestek uitgewerkt kan worden.'

Al snel komt hier het belang van een goed beginpunt naar voren. John van de Wiel, werkvoorbereider/projectleider bij Ploegmakers Cultuurtechniek: 'De basisgegevens over het bomenbestand moeten kloppen; dan kan het achteraf ook niet ineens meer kosten. Jammer genoeg ontbreekt het daar nog vaak aan. Ik zit er echt niet op te wachten om bij de opdrachtgever te moeten aankloppen met extra kosten als gevolg van meerwerk; ik heb liever dat de kosten voor beide partijen aan de voorkant helder zijn.'

Wevers: 'Als je een discussie gaat voeren over deze gegevens, ben je eigenlijk al te laat. Helemaal aan het begin moet je als opdrachtgever een goed beeld hebben van je bomenbestand. Aan de hand hiervan kun je de aannemer vragen: wat zijn de kosten, en wat gebeurt er als het niet lukt?'

Flier benadrukt dat het belangrijk is ook het boombeeld voor ogen te houden en ervoor te zorgen dat dát duidelijk wordt omschreven. 'Beschrijf de methodiek en systematiek en zorg ervoor dat dit goed geborgd wordt. Eisen en randvoorwaarden kun je kwijt in de zogenaamde "bepalingen". Het is een kunst om het bestek zodanig dicht te timmeren dat discussie niet of nauwelijks mogelijk is.' Flier noemt als voorbeeld onenigheid rondom opgenomen boombeelden. 'In het bestek wordt de onderhoudstoestand van de boom benoemd. Maar in de praktijk leveren grensgevallen discussie op; wat de gemeente ziet als regulier onderhoud, kan de aannemer zien als achterstallig, met als gevolg andere of meer werkzaamheden én hogere kosten.' Een goede ontwikkeling hierin is volgens Flier het Handboek Bomen, waarin kwaliteitsomschrijvingen zijn opgenomen. 'Steeds meer gemeenten – in onze klantenkring ruim 40 procent – maken hier

gebruik van en passen dit toe in hun bestek. In het RAW-bestek dient heel eenvoudig een verwijzing naar het Handboek Bomen opgenomen te worden en vermeld te worden dat dit prevaleert bij mogelijke tegenstrijdigheden. Hierdoor krijg je een zorgvuldige en eenduidige uitvraag, waardoor niet alleen de discussie tot een minimum wordt beperkt, maar ook de kwaliteit beter wordt gewaarborgd.'

RAW-Werkgroep

Wevers zou graag zien dat het systeem wordt vereenvoudigd. Hij werkt met verschillende partijen in een CROW-werkgroep, om te kijken hoe het onderwerp 'bomen' in de RAW-systematiek (opnieuw) kan worden vormgegeven. Het gaat erom hoe bomen 'zwart-op-wit' opgenomen kunnen worden in een bestek, maar ook hoe je de beste aannemer vindt. Samenwerking met European Tree Technicians (ETT's) moet ervoor zorgen dat de adviezen aansluiten op de praktijksituatie. Sprong is een van de partijen die zitting hebben in de werkgroep. 'Er komt nu een ruime variatie aan boombestekken op de markt, waarbij er in de praktijk regelmatig discussie ontstaat over wat opdrachtgever nu eigenlijk bedoelt, dan wel hoe de opdrachtnemer het interpreteert. De huidige werkgroep verbetert de systematiek, waardoor er meer eenduidigheid ontstaat over wat we (opdrachtgevers en -nemers) met elkaar bedoelen.'

Less is more?

Vrijwel iedereen lijkt het erover eens dat begin- en eindpunt duidelijk moeten zijn. Over de verdere invulling bestaat verdeeldheid. Wevers bijvoorbeeld neemt een ander standpunt in dan Flier. Hij stelt dat het beter werkt als er niet al te veel details worden opgenomen. 'De trend is dat resultaten worden beschreven en de werkwijze achterwege blijft. Hoe de aannemer tot het eindbeeld komt, dat is aan hemzelf.'

'Door niet alle details op te nemen, creëer je meer ruimte voor innovatie. Niet alles is van tevoren ingekaderd; dat geeft meer vrijheid voor de uitvoerder', vertelt Van de Wiel, die ook deel uitmaakt van de werkgroep. Sprong: 'Als de opdrachtnemer, zoals Den Dulk eerder omschreef, voor een andere aanpak kiest dan is dat prima, als het maar het gewenste resultaat oplevert. Dat is juist de ruimte die de RAW-bestekken kunnen geven.' Wevers: 'Een dergelijke aanpak verschilt van andere ontwikkelingen, zoals het Handboek Bomen. Dat zegt: zó moet je handelingen uitvoeren. Een fantastische aanwinst voor de bomenwereld, bijvoorbeeld als hulpmiddel, maar niet als basis voor een bestek.' Naast een vereenvoudigde systematiek en het

beschikbaar stellen van goede basisgegevens noemt Sprong een ander aandachtspunt: de inzet van deskundige bestekschrijvers met specifieke bomenkennis en de vereiste deskundigheid voor bepaalde werkzaamheden, door in het bestek de inzet van een ETW, ETT, BVC'er en/of BV'er op te nemen. 'En dan niet één European Tree Worker op een heel werk zetten. En de inzet specifiek omschrijven, bijvoorbeeld: 'werkzaamheden aan bomen dienen door een European Tree Worker uitgevoerd te worden.'

**'We hebben goede boom-
bestekschrijvers nodig die
hun vakgebied goed
bijhouden'**

Kennis en kunde

Bij dat laatste haalt hij een belangrijk punt aan. Het opnemen van een kwalificatie van deskundigheid (bijvoorbeeld vakopleiding) als eis in het bestek is niet verplicht, maar wordt wel vaak gedaan. Door deze te benoemen en tegelijkertijd niet te veel werkzaamheden zwart-op-wit vast te leggen, creëer je volgens Van de Wiel ruimte voor inbreng van de boomprofessional. 'Deze personen moeten hun kennis bijhouden, dus ze weten wat ze doen. Door niet alles voor te kauwen, doe je bovendien recht aan hun professie.' Wevers: 'De garantie dat de treeworker het goed doet, heb je niet, want hij wordt soms ook aan banden gelegd door zijn meerdere. Begrijp me niet verkeerd; velen werken zoals het hoort. Maar als een werkgever zegt: je moet zoveel bomen per dag doen, dan kun je niet altijd kwaliteit krijgen. Dit kun je indammen door

randvoorwaarden te stellen.' Het benoemen van professionals kan volgens Sprong wél veel specifiek en beter: 'We hebben echt goede boombestekschrijvers nodig die hun vakgebied goed bijhouden. De meeste bestekken met betrekking tot bomen gaan over snoeiwerkzaamheden. Hierin kun je twee stromingen onderscheiden. We varen op de deskundigheid van de opdrachtnemer en zijn European Tree Workers: snoei de boom zo, dat deze gezond en behouden blijft en de omgeving er geen overlast of schade van ondervindt. Of we specificeren exact het gewenste eindbeeld per categorie bomen en de resultaten in het bestek, zodat de werkzaamheden de boom naar dat eindbeeld brengen of op dat eindbeeld houden. In veel bestekken is geen van beide uitgewerkt en omvat de beschrijving het snoeien van de bomen met een bepaalde staat van onderhoud.'

Maar niet alleen de bestekschrijvers, ook andere spelers in het systeem moeten kundig zijn. 'Het is van belang dat zowel bij de opdrachtgever als bij de aannemer op alle niveaus in hun organisatie mensen zitten die (vakinhoudelijk) deskundig zijn,' stelt Joost Witteborg, projectleider inrichting openbare ruimte bij de gemeente Amsterdam. 'Dus van schrijver tot toezichthouder tot snoeier tot planner. Ook voldoende kennis bij management en bestuur is van belang. Uiteindelijk worden daar de beslissingen genomen die bepalen hoeveel mensen en middelen kunnen of mogen worden ingezet. Als er ergens in de keten één persoon zit die geen of

onvoldoende kennis bezit, dan kan daarmee de inzet van de hele keten teniet worden gedaan.'

Directievoering

Ook het beoordelen of werkzaamheden conform het bestek worden uitgevoerd, vereist volgens Sprong specifieke inzet en kennis. 'Het is belangrijk om als opdrachtgever of directie aan het begin van de werkzaamheden aanwezig te zijn en de eerste resultaten gezamenlijk met de opdrachtnemer te beoordelen. Dus maak meer gebruik van stoppunten en bijwoonpunten. Dan is er nog ruimte om de realisatie bij te sturen naar het gewenste resultaat, in plaats van te moeten discussiëren over de wijze waarop niet juist uitgevoerd werk beboet wordt. Daarnaast bestaan er innovatieve contracten waarbij een opdrachtnemer zijn eigen werk moet toetsen. Dan zou ik als boombeheerder graag concrete informatie ontvangen waaruit blijkt dat het goed gaat met m'n bomen; mogelijk doe ik zelf ook een paar steekproeven om te toetsen of de informatie klopt.'

Flier: 'Controleren kan steekproefsgewijs, door simpelweg een ronde te maken langs de werkzaamheden. Dan kun je direct constateren of er iets niet goed gaat.' Resultaten kunnen bijvoorbeeld gemeten worden met de Resultaatmeter Handboek Bomen van het Norminstituut Bomen, waarvoor ook Tree-O-Logic input heeft geleverd.

De gemeente Zwijndrecht controleert de kwaliteit door eens per maand het proces te doorlopen. Daarnaast komt het voor dat de gemeentelijke bomenploeg aan de slag gaat waar de aannemer werk uitgevoerd heeft, zodat het proces ook

via de gemeente in de gaten wordt gehouden. Terugkoppeling gebeurt vaak mondeling, in het veld en tijdens bouwvergaderingen. Maar kwaliteitswaarborging begint ook hier al in een veel vroeger stadium. 'Bij lastige punten in het bestek vragen wij altijd hulp van adviesbureaus. Dit advies nemen we over.' In zekere zin ook een kwaliteits-

'Bij de opdrachtgever én de aannemer moeten op alle niveaus in de organisatie deskundige mensen zitten'

borging; bij onderhandse aanbestedingen vraagt Den Dulk ook aannemers die eerder een goede indruk gemaakt hebben om in te schrijven.

De Resultaatmeter maakt gebruik van een aselechte steekproef, waardoor een objectieve keuze van de te controleren bomen wordt geborgd. Het beoordeelt snoeiwerk op basis van standaard beoordelingscriteria en kan zowel door de opdrachtgever (toezichthouder) als door de opdrachtnemer (aannemer) als instrument worden ingezet. De automatisch door het programma berekende foutscore kan (optioneel) worden toegepast in het kader van contractuele verplichtingen, bijvoorbeeld voor een korting op de aanneemsom of afspraken over de toegestane maximale foutscore. De metingen met de Resultaatmeter worden uitgevoerd door gecertificeerde controleurs.

Bron: Norminstituut Bomen

Ton den Dulk

‘Om de kwaliteit te waarborgen, kun je tijdens een opdracht werken met een prestatiebeloning’, vertelt Wevers. ‘Geef 40% van de eenheidsprijs bij goed resultaat. Is dat niet behaald, dan kun je korting op de prijs doorvoeren. Een bijkomstigheid is dat aannemers niet durven inschrijven, omdat ze bang zijn de kwaliteit wellicht niet te halen. Maar aannemers die dat wel doen, zullen hun best doen om de gewenste kwaliteit te bereiken. Zo werkt het ook als selectiemiddel voor kwaliteit. Volgens mij werkt dit goed; alleen de laatste twee jaar heb ik weleens meegemaakt dat de prestatie niet werd

geleverd; daarvoor nooit. Ik heb bovendien nog nooit meegemaakt dat de korting toegepast werd.’ Sprong: ‘In principe ontvang je als aannemer de vergoeding waar je recht op hebt, zoals een bepaalde prijs per gesnoeide boom. De boetes dan wel beloningen zijn randvoorwaardelijke bepalingen. Op dit vlak is de groene wereld nog redelijk conservatief. Opdrachtgevers kunnen opdrachtnemers meer uitdagen met dergelijke beloningen in het bestek. Tegelijkertijd kunnen opdrachtnemers meer kwaliteit en service uitwerken, bijvoorbeeld bij een EMVI-aanbesteding. Daaruit kunnen nieuwe innovaties in de sector ontstaan, zoals de inzet van een drone in plaats van een hoogwerker bij de inspectie van een boomkroon.’

Volgens Van de Wiel werkt een beloningssysteem op de langere termijn beter. ‘Boetes hebben volgens mij een negatief effect. Is het niet nu, dan wel op een later moment.’ Flier denkt daar anders over. ‘Persoonlijk vind ik beloning een zwakgebod. En als opdrachtgevers bijvoorbeeld 20 procent bonus geven bij goede prestaties, dan zie je dat sommige aannemers hier bij inschrijven rekening mee gaan houden. Ze trekken het bedrag van de bonus af van de inschrijvingsom, omdat ze ervan uitgaan dat ze dit bedrag op een later moment binnenhalen. Een aannemer moet zichzelf serieus nemen, zeggen wat hij levert voor welk bedrag, en dat vervolgens gewoon uitvoeren. Zo’n prestatiesysteem vind ik een omgekeerde redenering.’

‘Als je het goed wilt doen, moet je ook voldoende tijd in directievoering steken. Helaas hebben de bezuinigingen ook hier invloed op, waardoor in de

praktijk vaak niet genoeg tijd kan worden besteed aan toezicht en directievoering’, vertelt Witterborg. ‘Wij hebben als pilot bij een ander groenwerk aanbesteed als UAV-GC-contract. Het idee was dat de aannemer ons meer zou ontzorgen ten aanzien van het benodigde toezicht. Het was de bedoeling dat de aannemer frequent aantoonbaar zou maken dat het onderhoud op niveau was. Helaas had de aannemer geen ervaring met UAV-GC en was dit het eerste werk dat hij op deze manier moest doen. De uitvoering ging in de praktijk uitermate stroef wat dit onderdeel betreft. Daardoor moesten wij als gemeente toch nog veel tijd en energie steken in toezicht en directie.’

Nieuwe vormen

Net als in Amsterdam wordt ook in andere gemeenten geëxperimenteerd met nieuwe of minder frequent voorkomende methoden van aanbesteden. Den Dulk: ‘We moeten aannemers meer instrumenten geven om te kunnen meedenken.’ Zwijndrecht gaat bij de eerstvolgende aanbesteding werken met een nieuwe experimentele methode die is ontwikkeld door Alles over Groenbeheer en de gemeente Brielle. Hierbij wordt het plan van aanpak vervangen door een soort sollicitatiegesprek tussen gemeente, aannemer en adviesbureau. Tijdens dit gesprek komen verschillende aspecten aan bod, maar heeft de prijs in eerste instantie een ondergeschikt karakter. ‘We leggen de aannemer concrete vragen voor, zodat we inzicht krijgen in de manier waarop hij het proces wil aanpakken en eventuele problemen wil benaderen.’ Zwijndrecht hoopt de aannemer op deze manier als het ware te dwingen om mee te denken met het proces, maar hem tegelijkertijd te ontzorgen, omdat een conventioneel plan van aanpak, inclusief presentaties, rapporten en dergelijke, tot het verleden behoort.

Witteborg noemt ook een vorm die hem aanspreekt: ‘Er bestaat een aanbestedingsvariant: *best value procurement*. Dit houdt in dat de opdrachtgever eerst zelf berekent hoeveel een werk gaat kosten. Vervolgens wordt dat bedrag bij aanbesteding aan de marktpartijen bekendgemaakt als het beschikbare budget. De inschrijvers geven dan bij inschrijving aan wat ze allemaal kunnen en willen doen voor dat bedrag. Dit lijkt een interessante aanbestedingsvorm, waarbij de kwaliteit mogelijk beter geborgd kan worden. Helaas heb ik er zelf nog geen ervaring mee.’

Enkele jaren geleden werd ook het EMVI-principe geïntroduceerd met als doel het proces te optimaliseren. ‘In beginsel werk je hiermee, zodat je niet

‘Onduidelijkheid of ondeskundig handelen kan jaren aan geïnvesteerde aandacht in één moment tenietdoen’

Bernard Flier

Ronny Sprong

Herman Wevers

UPDATE HOOFDSTUK 51 RAW

Jacques Teunissen, consultant aanbesteden en contracteren bij CROW, laat weten dat hoofdstukken van de RAW-systematiek gemiddeld eens in de tien jaar worden geüpdatet. Als het gaat om grotere dingen, zoals het bomenhoofdstuk, dan wordt een werkgroep ingesteld. Deze wordt zo divers mogelijk samengesteld om een zo groot mogelijk draagvlak te creëren. In dit geval wordt de werkgroep gevormd door CROW, marktpartijen en ETT's, onder wie Jacques Teunissen (CROW), Herman Wevers (Alles over Groenbeheer), Hans Kaljee (gemeente Amsterdam), John van de Wiel (Ploegmakers Cultuurtechniek), Ronny Sprong (IPC) en Henri Rogaar (Norminstituut Bomen). Met de update hoopt de werkgroep de RAW-systematiek weer eenvoudiger te maken. In het geval van RAW worden nieuwe hoofdstukken voorgelegd aan het publiek.

Een juiste uitvraag en het meten van resultaten zijn voorwaarden voor betere kwaliteitszorg voor bomen in de openbare ruimte

op de laagste prijs uitkomt. In de praktijk zie je nog weleens dat extra kwaliteit in verhouding te weinig meetelt', vertelt Van de Wiel. 'Extra kwaliteit moet immers betaald worden. Als een aannemer extra kosten maakt voor kwaliteit en dit wordt niet beloond, dan houdt het een keer op. In principe werk je dan nog steeds op de ouderwetse manier, waarbij het gunningscriterium de laagste prijs is.' Ook Flier signaleert dit: 'In de praktijk zie je dat de prijs-kwaliteitverhouding uit balans is. Wat mij betreft zou het een aandachtspunt zijn om de kwa-

liteit weer meer onder de aandacht te brengen, bijvoorbeeld door te focussen op 60% kwaliteit en 40% prijs.'

Feit is dat ook veel aannemers ontevreden zijn over dit lageprijsstelsel, dat zichzelf in stand houdt. 'We moeten af van de wedstrijd, want uiteindelijk is iedereen nu duurder uit', concludeert Van de Wiel. 'Aannemers moeten partner zijn in het hele proces. En je moet kennis en kunde zo veel mogelijk combineren; dat bespaart kosten en tijd. Bovendien heb je dan met minder schakels te maken, waardoor de kans op dubbel werk en onjuiste gegevens in het beheersysteem afneemt.' Wevers: 'Dan hoef je op het moment van aanbesteden ook niet meer te zeuren; de aannemer heeft de klus immers aangenomen.'

Wevers' conclusie: duidelijke basisgegevens en een duidelijk eindpunt, dan ben je eigenlijk wel klaar. Dat deze 'vrijere' invulling van aanbesteden werkt, blijkt volgens hem uit een project waar op deze manier gewerkt werd. De gemeente Weert had een flinke achterstand opgelopen in het boombeheer. 'Door hen te helpen met het opstellen van een bestek, hebben we het boombeheer naar een hoger niveau gebracht', vertelt Wevers. 'In 2013 werd Weert uitgeroepen tot Groenste stad van Europa, waarbij een internationale jury stelde dat het boombeheer hier het beste was. Jammer genoeg is er nog weinig aandacht voor dergelijke prestaties, terwijl het laat zien dat een goed bestek prestaties kan verhogen.'

Be social

Scan of ga naar:

www.boomzorg.nl/artikel.asp?id=19-5768